DAGSINS MEINING

Eitt dapurt tjúgu ára minni

Í gjár vóru liðin tjúgu ár síðan ræðuliga vanlukkan hendi í Tchernobyl. Sum øllum kunnugt sprongdist eitt kjarnorkuverk í luftina, og nógv fólk doyði og uppaftur fleiri fingu skaðar fyri lívið. Henda ræðuliga vanlukka setti gongd aftur á orðaskiftið um kjarnorku sum orkukelda til sivil endamál. Í fleiri londum var støðan tann, at stórur partur av ravmagnsorkuni kom frá kjarnorkuverkum. Lond sum Bretland, Frakland, Svøríki, Finland og USA høvdu ein orkupolitikk, sum í sera stóran mun bygdi á kjarnorku.

Men sum sagt fekk vanlukkan fyri tjúgu árum síðan mong at ivast, hvørt tað var skilagott at seta sítt álit á kjarnorkuna, tá talan var um at útvega nútímansamfelagnum nóg mikið av ravmagni. Tað var serstakliga spurningurin um burturkastið, ið skapti ivan. Hartil kom so sjálvandi tann beinleiðis spreingivandin. Myndugleikarnir í táverandi Sovjetsamveldinum takláðu vanlukkuna sera vánaliga. Tey, sum settu lív og heilsu í váða undir bjargingararbeiðinum, fingu ótøkk sum løn og offrini sum eftirfylgjandi gerast fleiri og fleiri fáa lílta og onga hjálp frá samfelagnum. Um umheimurin ikki hevði komið teium neystøddu til hjálpar, so hevði støðan verið uppaftur verri. Lond sum Cuba, USA og Svøríki sendu stór læknalið til vanlukkustaðin og hetta var alt við til at bøta nakað um verstu avleiðingarnar. Hvat verri er, er, at avleiðingarnar enn standa við. Børn verða fødd við likamligum og sálarligum brekum, og óttin millum fólk er stórur.

Men tjúgu ár er long tíð í slíkum høpi, og myndugleikar í fleiri av fremstu ídnaðarlondunum eru aftur farnir undir at útbyggja kjarnorkuna. Teir siga, at trygdin nú er nógv bøtt. Fleiri noðrurlond eru millum hesi lond og ikki minst lond í triðja heiminum fara alt meiria yvir til kjarnorku. Henda gongd er óheppin, tí tað land, sum megnar at hava kjarnorku til sivil endamá, megnar eisini at framleiða kjarnorkuvápn, og úrslitið verður, at heimurin gerst uppaftur meira ótryggur. Tað eru sostatt nógvir álvarsamir spurningar, sum heimurin setir sær í hesum døgum, har vit minnast verstu kjarnorkuvanlukku í søguni.

Sosialurin

VIÐMERKINGAR

Málslig intoleransa skeiklar almenna kjakið

Føroyska málið eigur ikki at nýtast sum eitt ekskluderandi vápn men heldur sum ein amboðskassi í konstruktivum kjaki

STEFAN Í SKORINI

Petur Pólson hevði undan páskum eina áhugaverda grein, sum millum annað snúði seg um loynimálið, ið verður nýtt á fartelefonum. Hann hevði nakrar áhugaverdar eygleiðingar, ið eg fari at gera viðmerkingar til. Hetta er ikki eitt beinleiðis aftursvar til Petur, men skal heldur lesast sum nakrir supplerandi tankar um hetta evnið.

Petur skrivar, at "vit hava eisini máldogmur og polemikk, sum gera málið til ein eksklusivan klubba, har bert tey, sum tosa reint og estetiskt rætt mál sleppa við."

Hetta er eitt sera vælkent og útbreitt fyribrigdið, at málið (kanska serliga tað føroyska) verður mangan nýtt sum eitt torturinstrument heldur enn eitt konstruktivt amboð. Nógv vilja nýta málið sum ein hamara og smíða sær eini hús. Onnur taka hamaran í hond og bróta skallan á teimum, ið ikki duga at stava ella at málbera seg. So kunnu tey vakna hvønn morgun og takka Gudi fyri, at tey duga at stava og seta orð saman í vakrar og meiningarfullar setningar.

Málið gerst tá eitt endamál í sær sjálvum heldur enn eitt amboð, ið skal nýtast at røkka einum øðrum endamáli. Samskifti eigur altíð at vera endamálið, og málið er tað týdningarmiklasta amboðið, sum vit nýta í samskifti millum menniskju.

Mál er vald

Tað er ein sannroynd, at tað eru tey, ið fæstu duga at stava og málbera seg á góðum, røttum føroyskum. Hetta hevur við sær, at fleiri gløgg høvd eru útihýst úr tí "eksklusiva klubbanum", sum nøkur málkøn hava sett á stovn. Tað eru so nógv klók og intelligent fólk, sum ikki hava eginleikan at stava og skriva, og tey eru tí útihýst úr tí føroyska kjakinum.

Málið verður nýtt at lýsa veruleikan, sum vit uppliva hann. Trupulleikarnir standast, tá tað góðkenda skriftmálið ikki reflekterar tað tosaða málið á mannamunni. Tá fáa vit nevniliga trupult við at formulera veruleikan, sum vit uppliva hann. Og so hava vit í veruleikanum mist meira, enn vit hava vunnið.

Hetta hevur við sær, at ein stórur skattur av vitan og hugmyndum ongantíð verður varpaður út til tann breiða skaran av fólki, ið møguliga kundi havt áhuga fyri tí. Vit fáa við øðrum orðum ongantíð gagnnýtt eitt stórt tilfeingi, sum einstaklingar liggja inni við. Vit fara ongantíð at kenna ágóðan av hesi vitan, av tí at hon liggur undir lási og ongantíð sleppur at ríka gerandisdag okkara. Tað, at man ikki dugir at stava, merkir ikki, at man ikki dugir at hugsa og at man ikki hevur visiónir eins og tey "skriftlærdu".

Vit hava í dag eina elitu, sum í veruleikanum hevur patent uppá at definera veruleikan á skrift. Ein bólkur av fólki hevur vald til at definera veruleikan í kraft av málinum. Um tú dugir málið til fulnar, hevur tú eisini eina rættiliga sterka position í tí almenna kjakinum, og hendan valdsposition kann skeikla valdsjavnvágina í bardaganum millum meiningar og hugsanir.

Mastodonturin

Petur Pólson skrivar víðari, at "onkursvegna finst ein málslig fundamentalisma, og tað stuttliga við hesum er, at við tíðini gerast hesir persónar dinosaurar og afturhaldskreftir."

Her hugsi eg, at tann toppstýrda menningin og tann puritanski fornnorrøni hugburðurin við tíðini er blivin eitt haft um beinið hjá tí føroyska málinum, sum liggur í eini spennitroyggju á einum sinnissjúkrahúsi. Tað sleppur bert at virka innanfyri nakrar ávísar karmar, ið eru defineraðir av onkrum, sum hevur eina hugsjón um eitt "reint" føroyskt mál.

Fortreytin fyri einum livandi og dynamiskum máli er, at tað allatíðina sleppur at mennast á einum liberalum grundarlagi. Tað føroyska málið er komið fyri at vera, og tað ikki hvørvur sum døgg fyri sól orsakað av einum liberalum málpolitikki, sum onkur kanska óttast.

Tað er í grundini løgið, at orð, sum verða nýtt um alt Norðurevropa, ikki kunnu skrivast á føroyskum. Tey eru ikki at finna í nakrari føroyskari orðabók, men tey verða nýtt hvønn tann einasta dag, tá føroyingar samskifta sínamillum. Avleiðingin er, at tað føroyska málið verður fátækari og at enda turrgelt. Vit hava fingið ein mastodont, ið ikki er til at vika.

Eg havi stóra virðing fyri okkara málkønu, sum royna at menna og hjúkla um tað føroyska málið. Tað er nøkrum eldsálum fyri at takka, at tað føroyska málið yvirhøvur er á lívi, og at vit í dag kunnu samskifta á okkara egna máli.

Tó eiga vit ikki í dag at fella í hina grøvina, har tað bert ræður um at tosa málið rætt, men har vit gloyma innihaldið, ið altíð eigur at koma í fremstu røð. Eg haldi ikki, at málið missir nakað, um vit loyva fleiri at fáa lut í okkara vælsignilsi.

Eg fari ikki at proklamera meg sum militantan málrelativist, men eg haldi, at tað er syrgiligt, at fólk uttan bókligar førleikar hart og brutalt verða útihýst úr tí almenna kjakinum orsakað av einum hugburði, ið sigur, at dugir tú ikki at stava ella at formulera teg nóg væl, skalt tú ikki deila tínar hugsanir við onnur menniskju gjøgnum tann skrivaða miðilin.

Innsent tilfar

Av tí at vit fáa rættuliga nógv innsent tilfar sendandi – meira enn vit fáa í blaðið – hevur blaðleiðslan verið noydd at gjørt nakrar avmarkingar.
Enn sum áður skal fult navn skal vera undir øllum innsendum greinum – annars verða tær ikki prentaðar. Harnæst tilskila vit okkum rætt til at ikki at taka við tilfar, sum eisini er sent øðrum bløðum ella hevur verið prentað aðrastaðni. Drúgvar greinar – greinar sum eru longri enn áleið 5.500 tekn, verða raðfestar lægri, og koma bert í blaðið, um pláss er fyri teimum. Tað er ein fyrimunur um vit fáa tilfarið umvegis teldupost ella á diskli.

Sosialurin

Sosialurin
Stovnaður: 1927
Ábyrgdarblaðstjóri: Jan Müller jan@sosialurin.fo
Blaðstjóri: Eirikur Lindenskov eirikur@sosialurin.fo
Redaktiónssekreterur: Inna Törnroos inna@sosialurin.fo
Fíggjarleiðari: Tóki Højgaard toki@sosialurin.fo

Marknaðardeild: lysing@sosialurin.fo
Jonhard Hammer jonhard@sosialurin.fo
Durita Simonsen durita@sosialurin.fo
Finnbjørg Nattestad finnbjorg@sosialurin.fo
Gudny Langgaard gudny@sosialurin.fo

Blaðfólk:
Áki Bertholdsen aki@sosialurin.fo
Vilmund Jacobsen vilmund@sosialurin.fo
Snorri Brend snorri@sosialurin.fo
Magnus Gunnarsson maggi@sosialurin.fo
Terji Nielsen terji@sosialurin.fo
Anna V. Ellingsgaard anna@sosialurin.fo
Eydna Skaale eydna@sosialurin.fo
Rigmor Dam rigmor@sosialurin.fo
Lív Højsted Horsdal horsdal@sosialurin.fo
Ítróttur:
Jákup Mørk jakup@sosialurin.fo
Terji Nielsen terji@sosialurin.fo
Myndamenn:
Álvur Haraldsen alvur@sosialurin.fo
Jens Kristian Vang jensk@sosialurin.fo

Sosialurin í Norðoyggjum:
Nólsoyar Pálsgøta 1, 700 Klaksvík
tel. 458686 fax 458687
e-post: klaksvik@sosialurin.fo
Sosialurin í Suðuroy:
tel. 375364 fax 375464
tel. 228814
e-post: aki@sosialurin.fo
e-post: dagfinn@sosialurin.fo

!!! Haldarar
sum ikki hava fingið blaðið, kunnu ringja til 341818 og boða frá, leygardag tó frá kl. 11.00-13.00

Uppseting/prent:
Uppseting: Føroyaprent
Prent: Prentmiðstøðin
Útgevari:
Sp/f Sosialurin
Avgreiðsla:
Mán.-frí. 8-16
Tórsgøta 1, 100 Tórshavn
Tel. 341800, Fax 341801
Postadressa:
Postboks 76, 110 Tórshavn
E-mail:
post@sosialurin.fo
lysing@sosialurin.fo
lysingartorg@sosialurin.fo
varp@sosialurin.fo

Blaðið verður prentað mánadag-fríggjadag klokkan 14^{00}

Lýsingar

Freistir:	Tekstlýsingar	Størri lýsingar	Lýsingartorgið	Heilsanir
Mánadagsblaðið	Mán.kl. 10	Frí. kl. 15	Frí. kl. 12	Frí. kl. 12
Týsdagsblaðið	Týs. kl. 10	Mán. kl. 15	Mán. kl. 12	Mán. kl. 12
Mikudagsblaðið	Mik. kl. 10	Týs. kl. 15	Týs. kl. 12	Týs. kl. 12
Hósdagsblaðið	Hós. kl. 10	Mik. kl. 15	Mik. kl. 12	Mik. kl. 12
Fríggjadagsblaðið	Frí. kl. 10	Hós. kl. 15	Hós. kl. 12	Hós. kl. 12

Størri lýsingar, sum nógv arbeiði stendst av, mugu vera inni í góðari tíð og áðrenn ásettu freistir.
Framíhjápláss má umbiðjast í góðari tíð.

Støðd:
Ein heil síða í Sosialinum er 254 mm breið og 346 mm í hædd. Breiddin á einum teigi er 39mm og rúmið millum teigarnar er 4mm.

Innsent tilfar
Fult navn skal vera undir innsendum tilfari. Innsendar greinar, har blaðleiðsl-an ikki er kunnað um bústað og telefonnummar, verða ikki settar í blaðið.